

est inde, ut in absentia episcopi his tribus vicariis archidiacono, archipresbytero et primicerio gubernacula Ecclesiæ demandarentur: ut mox laudatus auctor, loco citato, § 3, ex Epistola Papæ Martini ostendit.

(9. Plene officium primicerii in cathedralibus describit Isidorus, in c. 1, d. 25: « Ad primicerium, inquit, pertinent acolythi, exorcistæ, psalmistæ atque lectores. » Pergit vero: « Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vitæ honestate et officio meditando et peragendi sollicite lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium et responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, et modus psallendi in choro pro solemnitate temporum, ordinatio quoque pro luminibus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quæ sunt in urbe, ipse denuntiat sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus jejuniorum parochianis ipse per ostiarios dirigit; clericos, quos delinquere cognoscit, ipse distinguat, Quos vero emendare non valet, eorum excessus ad cognitionem episcopi deferat. Basilicanos ipse

## PRIMITIÆ.

## SUMMARIUM.

1. Primitiæ quid importent, ad num. 4. — 5. Primitiæ lege veteri debebantur jure divino posi-

(1. Primitiæ sunt primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, arborum, et hujusmodi. *Communis*, et colligitur aperte ex lib. *Exodi* xxiii, 16 et 19, ex lib. *Num* xviii, 12, et ex lib. *Deuteronom.* xvi, 2. (2. Vocantur autem *primitiæ*, quia sunt primi fructus. *Communis*, per text. in lib. *Num.* xviii, 12 et 13, ibi: *Quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi, universa frugum initia, quas gignit humus, et Domino deportantur, cedant in usus tuos.* Insuper Barbosa, in *Rubric.*, De primitiis, n. 6; Sylvester, verb. *Decimæ*, n. 1 in fine; Reiffenst., lib. iii *Decretal.*, tit. 30, 171, addunt vocari *primitias*, quia sunt fructus optimi, sive primi in bonitate, per text. in cit. lib. *Num.* xviii, 12, ibi: *Omnem medullam olei, et vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino,* etc. Quod negant Suarez, lib. i *De divino cultu*, cap. 8, num. 2; Pirrhing., lib. iii *Decretal.*, tit. 30, num. 169, et alii dicentes, quod significantur hic nomine primitiarum primi fructus tempore, non bonitate, id est optimi, ut colligitur in citat. lib. *Numer.* xviii, 13, ibi: *Universa frugum initia* (id est primitias), *quas gignit humus,* etc.

(3. Per primitias non intelliguntur, nec olim intelligebantur, omnes primi fructus alicujus terræ, agri, verbi gratia, aut vi-

(71) Vide hac de re disserentem cum primis Illustriss. Cyrenensem episcopum Aloysium Galletum in egregio opere, quod *De primicerio*, edidit: ubi et illud pag. 26, animadvertit, inter primicerios, qui Romæ erant, primicerium nartiarum eminusse,

constituat, et matriculam ipse disponat. » Plenius hoc declaratur in c. unic. *De offic. primicer.*, ubi additur, quod præsit diaconis et reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positus, quamvis sub archidiacono constitutus sit, et ejus sub-officialis esse videatur.

(10. De primicerio juxta hodiernam disciplinam consule Corvin., *De person. et benefic. eccles.*, tit. *De primic.*

(11. Alias constat primicerium vocari antesignanum ejuscunque officii civilis et sacri. Fit hoc sensu in antiquis monumentis mentio « primicerii notariorum, palatii, aulae, sacri cubiculi, sacrarum largitionum, defensorum, judicum, lectorum, silentiorum, » etc. Ducange, in *Glossar. ad script. med. et infim. Latinit.*, voce *Primicer.* Confer. etiam Jacob. Gothofred., ad l. 19, C. *Theodos.*, De palatin. sac. larg.; Brisson., *De verb. signific.*; voce *Primicerius*. (12. Sic uti itaque qui primum locum tenebant, *primicerii* appellabantur; ita qui secundum et tertium locum, dicebantur *secundicerii*, *tertiocerii*; Brisson, *ubi supra* (71).

tivo. — 6. Quid juris sub lege nova, ad num. 7. — 8. Quænam differentia inter primitias, decimas et oblationes? — 9. Alia ad rem, ad num. 19.

neæ, nec erat quantitas certa et determinata; postea vero fuit determinata hæc quantitas, scilicet, quod nemo plus quam quadragesimam partem dare teneretur, et nemo minus quam sexagesimam dare posset de primis fructibus, textu expresso in cap. *Decimam partem 4*, De decimis, primitiis et oblationibus, § *At vero*, ibi: « At vero primitiæ, quas de frugibus offerebant non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ; traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inditam; quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant sacerdotibus, qui minimum, sexagesimam; inter quadragesimam et sexagesimam licent quodeunque voluissent offerre; quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hoc specialiter definitur propter sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis. »

(4. Ad primitias reducuntur omnia primogenita, id est primi partus, tam de hominibus quam de animalibus, qui Deo specialiter offerri et sacrificari debebant, juxta cap. xiii *Exodi*, vers. 2, ibi: *Sanctifica mihi omnem primogenitum, quod aperit vulvam, tam de hominibus quam de jumentis,* et cap. xviii *Num.*, ibi: *Quidquid primum erumpit e vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino,*

huncque illum fuisse, qui vel *primicerius* absolute appellabatur, vel *primicerius sanctæ Sedis Apostolicæ*, vel *primus primicerius*, vel etiam *primicerius judicum*.

sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit, ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias.

(5. Primitiæ in lege veteri debebantur jure divino positivo. *Communis*, per text. in cap. xxiii, vers. 19 *Exod.*; c. xviii, vers. 12 *Num.*; c. xvi, vers. 2 *Deuteronom.*, cum similibus.

(6. Primitiæ secundum substantiam, quatenus videlicet spectent ad honestam sustentationem ministrorum Ecclesiæ etiam in lege nova adhuc debentur de jure divino; formaliter vero sumptæ, seu pro certa quantitate, debentur solum jure humano. Prima pars colligitur ex cap. *Revertimini* 65, caus. 16, quæst. 1, ubi decimæ ac primitiæ quoad substantiam jure divino obligari supponunt, et capit. *Tua* 26, De decimis, primitiis et oblationibus, ubi expresse habetur: « Nimis profecto videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis domini sibi reddi præcepit, suas esse decimas et primitias asseverans, etc., diminui valeant. » Et tenent Glossa, in cap. *Ecclesias* 1, caus. 13, q. 1, verb. *Primitias*; Guttierrez, *Canonic. qq.*, lib. ii, cap. 21, num. 6; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. iii, cap. 27, numer. 5; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 175; Didac., et alii. Secunda autem pars clare patet ex cap. *Revertimini* 65, cap. 16, quæst. 2, et cap. *Decimas* 1, ead. caus. 15, quæst. 7, ibi: « Oportet autem... primitias, quas jure sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere; » cap. *Præter* 6, dist. 32 in fine, ibi: « Primitiæ... fideliter reddantur a laicis. »

(7. Primitiæ formaliter sumptæ non amplius debentur, ubi non adest consuetudo eas solvendi. *Communis*, ut patet ex fere universali praxi eas non solvendi. Cum enim primitiæ formaliter sumptæ, id est secundum specificam et determinatam quantitatem, sint introductæ sola lege humana, potuit huic derogare consuetudo legitime præscripta; textu expresso in cap. *Cum tanto* 11, De consuetudine.

(8. Inter primitias, decimas et oblationes hæc adest differentia, quod primitiæ solvuntur semel tantum de primis fructibus novialium agrorum, vinearum, arborum et animalium in signum gratitudinis erga Deum; decimæ solvuntur singulis annis in recognitionem universalis Dei domini de omnibus fructibus; oblationes solvuntur sine determinatione temporis, qualitatis aut quantitatis ex causa devotionis. Sic expresse Engel., lib. iii *Decret.*, tit. 30, num. 60, et alii. Vide verb. *DECIMÆ*, et verb. *OBLATIONES*.

## ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(9. Primitiæ dicuntur primæ fructuum oblationes, ut primi animalium fetus, primi fructus de terra ad culturam redacta, et denique prima de fructibus singulorum annorum commoda.

(10. Antiquissimi sane fuit instituti, eas Deo consecrare fonti omnis boni, et omnium commodorum largitori. (11. Tenebantur hæc etiam devotione gentiles. Consule Samuel. Pitisc., in *Lexic. antiq. Roman.*, voce *Pri-*

FERRAR. VI.

mitiæ; Spencer., *De leg. Hebræor.*, *Ritual.* lib. iii, diss. 1, cap. 6; Guther., *De vet. jur. Pontif.*, lib. iv.

(12. Male vero Spencerus inde colligit institutum primitiarum ex religione gentilium esse petendum. Prima ejus vestigia inter eos, qui verum Deum colebant, deprehendimus e sacra Scriptura, exemplo Abelis id corroborante. (*Genes.* iv, 4.)

(13. Nulla in Ecclesia nascente erat lex de primitiis solvendis. Quod enim in can. 4 *Apostolorum*, apud Harduin., tom. I, *Concil.*, p. 10, et p. 33 de primitiis traditur, non est Apostolicum institutum, sed sæculorum subsequentium usus; pseudo-Clemens ait: « Omnis autem fructus domum mittatur. Primitiæ episcopis et presbyteris. Clarum est quod episcopi et presbyteri diaconis et reliquis distribuunt. Canone præcedente 3, apostoli finguntur indulsisse, ut tantum legumina nova tempore opportuno ad altare deferantur, quod eo tempore inter non entia relatum est. Qui mensas agapis destinatas altaria fuisse asserunt, nec graviter errant, ut eruditi docuerunt. »

(14. Si canones Arabici Nicæni genuini forent, jam sæculo iv fuisset lex de solvendis primitiis. Siquidem cap. 1, constitutum apud Harduinum, tom. I, *Conc.*, p. 510, fingitur: « Item exigit a vobis Deus, ut offeratis primitias frugum vestrarum et primitias fructuum vinearum et jumentorum vestrorum ecclesiis, ut ex iis alantur sacerdotes et ecclesiæ ministri. » Hanc vero legem ignorant canones Nicæni genuini, ignorant canones synodorum reliquarum hujus sæculi.

(15. Posterioribus vero temporibus legem de solvendis primitiis in Ecclesia fuisse indictam, tenent nonnulli præsertim ex can. 7 *Conc. a S. Gregorio VII, Romæ in Laterano*, anno 1078 habiti, quod relatum est in can. 1, q. 7. (16. At alii censent potius contineri adhortationem, et consilium, quam jussum. Sed quidquid hujus rei sit, si spectes usum, primitiæ non sunt sub obligatione.

(17. Duobus vero casibus adhuc debentur. Primo, si parochorum facultates adeo angustæ sint, ut congruæ ipsorum sustentationi haud sufficiant. Secundo, si solvi alicubi consueverunt. (18. Et, quod mirum est, Jacobus la Laude, in *Rubric.*, ad tit. *Decret. de decim.*, censet oblationes consuetudine quantumvis vetustissima haud evadere obligatorias, primitias vero consuetudine obligatorias evadere. (19. Rationem vero diversitatis his verbis mittitur dare: « Oblationes, inquit, ex pietatis officio, et mera donantium voluntate proficiuntur, et nullo jure cogente præstari debent, juxta id quod ait sacer textus: *Voluntarie sacrificabo tibi*; et illud *Exodi xxxv*: *Omnes viri, et mulieres mente devota, obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ jusserat Dominus per manum Moysi: cuncti filii Israel voluntaria donaria Domino dedicaverunt* Can. 6 concilii Cabilon. Aliud obtinet circa primitias, propterea quod specialis sit ratio eas præstandi, nimirum in recognitionem

divinæ liberalitatis ob fractus concessos, quæ cum temporis diuturnitate concurrat, atque ita primitiæ duobus casibus obligationis nexu continentur, si populus usu longævo eas rependere solitus sit, vel si sacerdotes indigeant, quibus intervenientibus, sunt

PRIVATIO VOCIS ACTIVÆ ET PASSIVÆ, ET OFFICII VEL BENEFICII.

Vide verb. LEX, art. 2, a n. 27 ad 44.

PRIVILEGIUM.

ARTICULUS I.

Quod ea, quæ concernunt privilegiorum naturam, divisionem, concessionem, acquisitionem et communicationem.

SUMMARIUM.

1. Privilegium quid importet; quidve ad substantiam ejus requiratur, ad num. 2. — 3. Divisio privilegii, ad num. 13. — 14. Quis privilegium concedere valeat, et quinam ejusdem capaces sint; ad num. 16. — 17. Ut concessio privilegii sit licita, requiritur justa causa, ad n. 19. — Privilegium acquiri potest præscriptione. — 21. Item privilegium acquiritur per communicationem ad n. 22. — 23. Regulares Mendicantes habet inter se plenissimam communicationem privilegiorum, ad num. 24. — 25. Adducuntur ad rem duæ constitutiones Clementis VIII, ad num. 26. — 27. Regulares Mendicantes communicant in omnibus privilegiis Societatis Jesu, etiam in quibus apposita reperitur clausula, *ne illis per communicationem fruatur ceteri mendicantes*, ad num. 28. — 29. Alia ad rem ad num. 30. — 31. Afferuntur duæ constitutiones, quarum una est Clementis XI, altera Innocentii XII, ad num. 32. — De privilegio personali et de privilegio reali, ad num. 47.

(1. Privilegium proprie sumptum est supremi principis constitutio specialem favorem concedens; unde privilegium dici solet *lex privata*, contra vel præter jus, aliquid concedens, cap. *Privilegia* 3, dist. 3, et cap. *Abbate* 25, De verbor. signific., ibi: « Cum privilegium sit *lex privata*, nec esset *privata*, nisi aliquid specialiter indulgeret. » Sic in re *Communis*.

(2. Ad substantiam privilegii non requiritur quod sit scriptum, cap. *Institutionis* 7, caus. 25, qu. 2, et ibi Glossa, verb. *Præsentia*, *Clementin.* 2, § *Nos enim*, De sepulturis, ibi: « Universa privilegia gratias, indulgentias, verbo seu scripto concessa, » etc., et Glossa ibidem, v. Verbo. Et *Extravag.* ultim. post initium, *De pœnit. et remissionib. inter communes*, ibi: « Facultatum per nos concessarum, tam verbo quam in scriptis, confectis exinde litteris, vel non. » Et sic doctores communiter.

(3. Privilegium dividitur primo in privilegium contra jus et privilegium ultra vel præter jus. Privilegium *contra jus* est, quo juri communi derogatur, ut exemplo a solvendis decimis, vel a jurisdictione ordinarii, et hujusmodi, quæ conceduntur contra jus commune; privilegium *ultra vel præter jus* est, cujus actus, vel materia non est quidem jure prohibita, sed tamen non nisi certis personis concessa, ut potestas absol-

in mandato, et primitias renuentes possunt excommunicari. » Canon. *Præter hoc*, dist. 32. (20. Sed et oblationes consuetudine obligatorias evadere, monstravimus in addit. ad verb. *OBLATIONES*.

vendi a reservatis, vel dispensandi, et hujusmodi.

(4. Secundo, privilegium dividitur in privilegium clausum in corpore juris, et in privilegium extra corpus juris, seu datum per speciale rescriptum principis. Privilegium *clausum in corpore juris* est, quod inter alia jura, seu alias leges corpori juris insertum est, ut sunt privilegia ecclesiarum et ecclesiasticorum, quæ habentur passim, tum in jure canonico, tum etiam civili in codic. titulo, *De SS. Eccles.*, et cod. *De episcop. et cleric.* Item privilegia pupillarum, minorennium, studiosorum, militum, fisci, creditorum et similia, quæ passim habentur in utroque jure. Privilegium *extra corpus juris* est illud, quod per speciale rescriptum principis, seu per speciales litteras, vel per bullam, diploma seu indultum alicui personæ, communitati vel loco est concessum, et necdum juri communi est insertum.

(5. Tertio, privilegium dividitur in reale, personale et mistum. Privilegium *reale* est illud, quod proxime, immediate et directe confertur rei, loco, muneri, dignitati et hujusmodi, v. g. prædio, ecclesiæ, monasterio, prælaturæ, et consequenter etiam, et ultimate personis, quæ talem rem, locum, prælaturam, dignitatem vel officium habent. Privilegium *personale* est illud, quod proxime, immediate et directe confertur personæ ratione illius personæ sine contemplatione rei. Arg. cap. *Mandata* 6, De præsumpt., ibi: « Quas non loco tribuimus, sed personæ. » Privilegium *mistum*, id est partim personale, et partim reale est illud, quod conceditur certo personarum generi, seu qualitati, ut privilegium restitutionis in integrum concessum minoribus xxv annis, quod etiam ad hæredes transit. L. *Non solum* 6, ff. *De in integrum restitut.* Item privilegium S. C. Vellejani concessum feminis, ne ex fidejussione obligentur; item privilegium S. C. Macedoniani concessum filiisfamilias, ne ex mutuo sine consensu patris accepto obligentur. Item privilegia clericorum, studiosorum, militum et hujusmodi; talia enim privilegia dicuntur mista, quia conceduntur non mere respectu personæ nec mere respectu rei, sed miste, et respectu personæ, et respectu rei, videlicet intervenientis læsionis, vel ratione status, dignitatis, officii aut conditionis ipsis adhærentis, ideoque etiam perpetua sunt, et trans-

eunt ad personas succedentes in dignitate officioque, et sic etiam realia privilegia censentur.

(6. Quarto, privilegium dividitur in privilegium remuneratorium et in privilegium mere gratiosum. Privilegium *remuneratorium* est illud, quod conceditur intuitu meritorum, v. g. laborum, molestiarum, fidelitatis, servitorum, expensarum et hujusmodi, in conversione infidelium, hæreticorum, rebellium, schismaticorum, in bello, et hujusmodi exhibitorum et præstitorum; sicque hoc privilegium censetur datum seu concessum tanquam in præmium et quamdam remunerationem seu compensationem. Privilegium *mere gratiosum* est illud, quod ex mera concedentis gratia et benevolentia, non intuitu meritorum, aut in illorum compensationem conceditur.

(7. Quinto, privilegium dividitur in scriptum et non scriptum. Privilegium *scriptum* est illud, quod per scripturam, seu rescriptum principis conceditur. Privilegium *non scriptum* est illud, quod princeps oretenus duntaxat sine scriptura concedit, et dicitur privilegium *viva vocis oraculo concessum*, de quo fuse sub verb. *ORACULA VIVÆ VOCIS*.

(8. Sexto, privilegium dividitur in perpetuum et temporale. Privilegium *perpetuum* est illud, quod conceditur absque limitatione temporis, vel adhæret rei de se perpetuo duraturæ. Privilegium *temporale* est illud, quod conceditur pro determinato et limitato tempore.

(9. Septimo, privilegium dividitur in commune, seu communitatis, et in privatum, seu privatorum. Privilegium *commune* seu *communitatis* est, quod primario conceditur communitati seu universitati, et per se respicit bonum communitatis, cui est concessum, quamvis etiam redundet in membra ejus, ut est privilegium fori et canonis concessum toti statui clericali. Privilegium *privatum* seu *privatorum*, est, quod primario conceditur personis particularibus, et per se respicit bonum personarum particularium, quamvis mediate redundet etiam in bonum commune, ut est privilegium restitutionis in integrum minoribus xxv annis concessum, et hujusmodi.

(10. Octavo, privilegium dividitur in purum, et in conventionale. Privilegium *purum* est illud, quod sine aliqua conventionione, seu reciproca obligatione conceditur. Privilegium *conventionale* est illud, quod conceditur cum conventionione et obligatione aliquid dandi aut faciendi, et hujusmodi; unde hoc privilegium quodammodo emittur, seu per contractum onerosum acquiritur.

(11. Nono, privilegium dividitur in privilegium pro foro conscientie tantum, et pro foro externo. Privilegium *pro foro conscientie* est, quod solum prodest, ut quis, salva conscientia, illo uti possit, non vero, ut quis exterius, et in foro contentioso pro privilegiato agnoscat. Privilegium *pro foro externo* est, quod non tantum prodest in conscientia sed etiam in iudicio externo.

(12. Decimo, privilegium dividitur in privilegium concessum ex motu proprio concedentis, et in privilegium concessum ad preces, seu supplicationem privilegiati. Privilegium concessum *ex motu proprio* est illud, quod in litteris privilegii insertam habet clausulam *Motu proprio*, etiamsi forte privilegiatus per se vel per alium pro eo supplicaverit; textus, et Glossa communiter recepta, in c. *Si motu proprio* 23, De præbend. in 6. Unde idem operatur motus proprius ad instantiam partis concessus ac motus proprius ex mera principis liberalitate procedens. Barbosa, clausul. 79, num. 6, et alii passim. Privilegium concessum *ad preces*, seu *supplicationem privilegiati*, est illud, quod sine dicta clausula simpliciter ad preces seu supplicationem conceditur.

(13. Inter utrumque hoc privilegium notabilis intercedit differentia, quod scilicet privilegium *motu proprio* concessum, notantum sit altero favorabilius, et plenissimæ interpretationis. C. *Quamvis* 4, cum ibi notatis per glossam, in verb. *Plenissimæ*, De præbend. in 6, sed etiam non possit argui de subreptione, cit. cap. *Si motu proprio* 23, De præbend. in 6. Econtra vero privilegium, quod sine dicta clausula simpliciter ad preces seu supplicationem conceditur, corrumpitur per falsa narrata, vel tacitam veritatem, quæ de jure aut stylo curiæ exprimi debuisset; semper enim intelligitur illa tacita conditio: « Si preces veritate nitantur, » textu expresso in cap. *Ex parte* 3, De rescriptis, ibi: « In hujusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiamsi non apponatur: si preces veritate nitantur. »

(14. Privilegium concedere potest solus ille, qui legem condere potest. *Communis*. Privilegium enim, vel est *contra jus*, et tunc clarum stat, quod soli legislatori, vel ejus successori, vel utriusque superiori competit facultas concedendi tale privilegium, cum includat dispensationem et derogationem legis. Vel est privilegium *ultra*, seu *præter jus* commune vel municipale, et tunc etiam clare patet, quod solus legislator, vel successor, seu superior utriusque potest ipsum concedere, cum solus ipse obligare possit saltem suos subditos, ne impediatur privilegium in usu sui privilegii.

(15. Privilegium *contra jus*, non potest concedi nisi aliquo modo subditis. *Communis*. Per tale enim privilegium eximitur privilegiatus a lege seu jure, cui subdi debet; aut exercetur aliquis actus jurisdictionis, qui exerceri non potest, nisi in aliquo modo subditos.

(16. Privilegium autem *ultra*, seu *præter jus* potest concedi etiam non subditis. *Communis*. Concessio enim talis privilegii non est tam actus jurisdictionis, quam cujusdam donationis et domini illius rei vel juris, quod per privilegium datur: videmus enim in dies principes concedere sibi beneficiis forensibus et extraneis privilegium, ut in suis ditionibus liberi sint a præstandis vectigalibus, ut possint extrahere frumentum, merces, arma, milites et hujusmodi.